

РАГУЛІНА АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
 Науковий керівник – **БОДНАР ОЛЕНА**, кандидат економічних наук, доцент
 Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ У БАНКАХ: ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З РИЗИКОМ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ

Фінансовий моніторинг - це комплекс заходів, спрямованих на запобігання використанню фінансових установ, зокрема банків, для здійснення незаконних операцій, таких як легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Сучасні тенденції глобалізації та активне використання новітніх технологій у банківській сфері створюють передумови для все більш витончених схем відмивання коштів. У зв'язку з цим банки стають першою лінією оборони проти незаконних фінансових потоків.

Цей процес особливо актуальний для України, де фінансова система активно інтегрується у світовий економічний простір, одночасно протидіючи корупційним викликам та фінансовим злочинам. Відповідно до законодавства, банки зобов'язані здійснювати первинний фінансовий моніторинг, виявляти підозрілі операції та звітувати про них до відповідних органів. Важливим аспектом цього є правильний облік операцій, які потенційно можуть бути пов'язані з відмиванням коштів.

Фінансовий моніторинг - це система заходів, яка охоплює виявлення, аналіз та контроль за фінансовими операціями, що можуть бути пов'язані з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням терористичної діяльності [1]. Ця діяльність є невід'ємною частиною банківського бізнесу та регулюється як національним, так і міжнародним законодавством.

Законодавча база фінансового моніторингу в Україні базується на законі "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом" [2]. На основі цього закону банки зобов'язані контролювати операції своїх клієнтів, зокрема проводити ідентифікацію клієнтів, аналізувати їхні операції на предмет підозрілих дій та вчасно повідомляти про можливі порушення Державну службу фінансового моніторингу України.

Фінансовий моніторинг у банківському секторі можна умовно поділити на два рівні:

- первинний фінансовий моніторинг, який здійснюється безпосередньо банками та іншими фінансовими установами.
- державний фінансовий моніторинг, який здійснюють органи державної влади, відповідальні за контроль та перевірку звітів, що надходять від банків.

Облік операцій з ризиком легалізації доходів є основою для ефективної роботи системи фінансового моніторингу. Банки повинні не лише відслідковувати підозрілі операції, а й документально фіксувати їх, забезпечуючи належний контроль і аналіз.

Однією з основних складових фінансового моніторингу є процедура

ідентифікації клієнтів, відома як Know Your Customer (KYC). Вона передбачає збір, перевірку та аналіз даних про клієнта. Ідентифікація клієнта передбачає отримання інформації про його особу, джерела доходів, бізнесову діяльність та характер фінансових операцій. Цей процес є критичним для виявлення можливих ризиків, пов'язаних з легалізацією доходів.

Під час ідентифікації банківські установи повинні оцінювати ймовірність того, що конкретний клієнт або операція можуть бути пов'язані з незаконними діями. Враховуються такі фактори:

- географічні ризики (робота з юрисдикціями, які мають високий рівень корупції або неефективну систему боротьби з відмиванням грошей);
- тип клієнта (бізнес з високими грошовими потоками, політично значущі особи);
- характер фінансових операцій (значні грошові перекази, які не відповідають заявленому профілю діяльності клієнта).

Окремо аналізу підлягають операції з високим ризиком, такі як транзакції з офшорними юрисдикціями або операції зі значними сумами готівкових коштів.

Банки повинні постійно здійснювати моніторинг транзакцій для виявлення підозрілих операцій. Якщо операція викликає підозру щодо її законності, банк має класифікувати її як підозрілу і вжити відповідних заходів, зокрема:

- зупинення транзакції (якщо це передбачено законодавством);
- повідомлення про операцію відповідних органів для подальшого розслідування.

Для ефективного обліку операцій з ризиком легалізації доходів банки використовують спеціалізовані рахунки або журнали, в яких фіксуються всі підозрілі транзакції. Такі операції можуть підлягати посиленому контролю та додатковим заходам перевірки.

Система обліку повинна бути побудована таким чином, щоб забезпечити належний рівень конфіденційності, але водночас дозволити ефективний аналіз та співпрацю з державними органами. Для цього банки використовують спеціальні програмні рішення, які автоматично аналізують великий обсяг даних та виявляють транзакції з підвищеним ризиком.

Міжнародні спільноти активно співпрацюють у питаннях запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Одним із ключових органів, що розробляє стандарти у цій сфері, є Фінансова група з боротьби з відмиванням коштів (FATF) [3]. Вона створює рекомендації для країн та фінансових установ щодо організації фінансового моніторингу та обліку підозрілих операцій.

FATF регулярно оновлює свої рекомендації, адаптуючи їх до нових загроз та викликів. Наприклад, з розвитком криптовалют та цифрових платіжних систем з'являються нові схеми легалізації незаконних доходів. FATF розробляє стандарти, які повинні враховувати ці тенденції і зменшувати ризики для фінансових установ.

Україна, як частина міжнародної спільноти, впроваджує рекомендації FATF у своє законодавство. Це дозволяє гармонізувати українську систему

фінансового моніторингу з міжнародними стандартами та забезпечити вищий рівень прозорості фінансових операцій.

Незважаючи на наявність чітких законодавчих норм та міжнародних стандартів, банки стикаються з численними викликами при здійсненні фінансового моніторингу. Основні проблеми включають:

- технічні обмеження: Не всі українські банки мають доступ до сучасних програмних систем моніторингу, здатних автоматично відслідковувати та аналізувати великі обсяги транзакцій. У результаті значна частина роботи виконується вручну, що збільшує ризик пропуску підозрілих операцій;

- недостатня кваліфікація кадрів: ефективне здійснення фінансового моніторингу вимагає високого рівня кваліфікації від працівників банків. Спеціалісти повинні не лише володіти знаннями у сфері фінансового обліку, а й розуміти правові та технічні аспекти процесу моніторингу. Однак в Україні спостерігається дефіцит таких фахівців, що ускладнює ефективне виявлення ризикових операцій.

- проблеми комунікації з державними органами: Співпраця банків з державними органами фінансового моніторингу може бути ускладненою через бюрократичні процеси або повільний обмін інформацією, що негативно впливає на оперативність реагування на підозрілі операції.

Отже, фінансовий моніторинг є важливим елементом банківської діяльності, спрямованим на запобігання використанню фінансової системи для незаконних цілей. Облік операцій з ризиком легалізації доходів — це процес, який вимагає ретельного підходу та використання сучасних технологій для виявлення та аналізу підозрілих транзакцій. Незважаючи на певні виклики, українські банки активно впроваджують міжнародні стандарти фінансового моніторингу, що дозволяє покращити прозорість і безпеку фінансових операцій.

Дотримання законодавчих норм і рекомендацій FATF допомагає Україні підвищити рівень довіри до своєї фінансової системи на міжнародній арені. Для подальшого розвитку цієї сфери необхідно удосконалювати технічні засоби контролю, підвищувати кваліфікацію кадрів та зміцнювати взаємодію між банками та державними органами.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий моніторинг. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring> (дата звернення: 24.10.2024).

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 23.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 24.10.2024).

3. FATF. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/FATF#:~:text=Міжнародна%20група%20з%20проти%20відмивання,з%20боротьби%20щодо%20відмивання%20грошей>. (дата звернення: 24.10.2024).

